

HORISONTTI SELVITYSHANKE LOPPURAPORTTI

- 1. Hankkeen toteuttaja: KAAKON LUONTO JA KULTTUURI RY**
2. Hankkeen nimi ja nro: HORISONTTI SELVITYSHANKE 12752

3. Lyhyt yhteenveto hankkeesta

Horisontti selvityshankkeessa kohtasivat luonto ja kulttuuri. Hankkeessa suunniteltiin Virolahdella louhitusta graniitista suuri tasanne merenrantaan Virolahden Hurppuun merelliseen luontoon ja kulttuuriin kytkeytyvän monipuolisen toiminnan keskuspaikaksi. Hankkeessa selvitettiin myös Virolahden luontomatkailun kehittämistarpeita luontomatkailukohteiden kartoitusten avulla ja tehtiin kulttuuritoiminnan suunnitelma. Hanke päättyi 30.6.2012. Hankkeen esiin nostamia kehittämistarpeita työstetään 1.4.2012 alkaneen jatkohankkeen (VILUKKO) avulla.

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin.

4. Raportti

4.1. Hankkeen tavoitteet

a. Ylemmän tason tavoitteet

Horisontti selvityshankkeen ylemmän tason tavoitteena oli kehittää Virolahden luonto- ja kulttuurimatkailua paikkakunnan omiin vahvuuksiin perustuen. Alkuperäinen lähtöidea meren rantaan tulevasta ”maailman suurimmasta kivitasanteesta” laajeni jo hankkeen hakuvaiheessa koskemaan matkailun kehittämistä perustanaan luonnon ja kulttuurin vahvuudet Virolahdella.

b. Hankkeen tavoitteet

Horisontti selvityshankkeen keskeisimpänä ja alkuperäisenä tavoitteena oli suunnitella Virolahdella louhitusta ns. sivukivigraniitista suuri tasanne merenrantaan Virolahden Hurppuun ja ideoida siihen luontoon ja kulttuuriin kytkeytyvää monipuolista toimintaa. Hankkeessa haluttiin myös kartoittaa Virolahden luontomatkailukohteita, selvittää Virolahden luonto- ja kulttuurimatkailun kehittämistarpeita ja suunnitella kivitasanteen käyttömahdollisuuksia laajentavaa kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaa.

4.2. Hankkeen toteutus

c.&d. Toteutuneet toimenpiteet ja aikataulu sekä hankkeen tiedotus

- Maalis-huhtikuu 2011:
  - o Hankevetäjä työssä 1.3. lähtien
  - o Toimintasuunnitelman valmistelu
  - o Rahoituksen ja talouden järjestäminen
- Toukokuu 2011:
  - o Osallistuminen Arktika –päiville 20.-22.5.2011
  - o Osallistuminen COMCOT –hankkeen matkalle Viroon 10.-12.5.2011
  - o Yhteistyöneuvottelu Haminan kansalaisopiston kanssa 1.6.2011; järjestetään yhteistyössä Virolahden Luontoakatemia -luentosarja keväällä 2012
  - o Tarjouspyynnön valmistelua yhteistyössä Virolahden kunnan, Cursor Oy:n, Haminan kaupungin sekä COMCOT –hankkeen asiantuntija-apua hyödyntäen
- Kesäkuu 2011:
  - o Tarjouspyyntö valmis 13.6.2011, julkaistu HILMA:ssa 14.6.2011
  - o Tarjousten vastaanotto 27.6.2011 mennessä; saatu 3 tarjousta, vertailu ja pisteytys
- Heinä-elokuu 2011:
  - o Kivitasanteen suunnittelijan valinta 1.7. / seurantaryhmän kokous
  - o Suunnittelun käynnistäminen, aloituskokous 26.8. / seurantaryhmän kokous
  - o Luontomatkailukohteiden kartoituksen käynnistäminen, lomake- ja sähköinen kysely
  - o Hankkeen esittely / Kotkan ympäristöseura 30.8.
- Syyskuu 2011:
  - o COMCOT –kehittämispäivä Rantaharjussa 6.9.

- Yhteistyön käynnistäminen Loving Local Values –hankkeen, Kymenlaakson Kylät ry:n ja Kehittämissyhdistys Sepra ry:n kanssa 9.9.
- Luonto- ja kulttuurimatkailun opintomatka Viroon 15.-16.9.
- Työpaja, Cursor Oy, Munapirtin luontomatkailuhanke 22.9.
- Yhteistyötapaaminen Kaakkois-Suomen Taidetoimikunta, läänintaiteilija Patrik Ikäläinen 23.9.
- Lokakuu 2011:
  - Horisontti –hankkeen ja COMCOT –hankkeen yhteinen matkailuilta Pitäjätuvalla 4.10.
  - Yhteistyöneuvottelu Munapirtin luontomatkailuhanke / Taini Rajala 6.10.
  - Horisontti –luonnosten kommentointipalaveri valtuustosalissa 7.10.
  - Yhdistystoiminnan koulutukseen osallistuminen 5. ja 12.10.
  - Horisontti seurantaryhmän kokous ja yleisötilaisuus 13.10.
  - Palautteen keruu ja koonti
  - Maksuhakemuksen valmistelua, hankeraportointia
  - Horisontti –tasanteen suunnittelun ja Virolahden luontomatkailun kokonaisvaltaisen kehittämishankkeen jatkosuunnittelua / Cursor Oy ja Virolahden kunta
- Marraskuu 2011:
  - Horisontti –tasanteen jatkotoimenpiteiden valmistelu, palautteen kokoaminen
  - Sagadin luontokeskuksen asiantuntijat Virolahdella 10.-13.11
  - Kulttuurimatkailufoorumi, Imatra 17.11.
  - Kivitasannevaihtoehdon valinta jatkokehittelyyn / seurantaryhmän kokous 18.11.
  - Seudullisen luontomatkailuhankkeen valmistelua
- Joulukuu 2011:
  - Kulttuurityöpaja Rantaharjussa 1.12.
  - Raportointi, kulttuuritoiminnan suunnitelma
  - Yhteistyöneuvottelut 20.12. Metsähallitus, SYKE, Merentutkimuslaitos
  - Amfin jatkotyöstäminen
- Tammikuu 2012:
  - Luonnosten kommenttipalaveri 5.1.
  - Maksuhakemuksen nro 2 valmistelua ja jättö
  - Hankkeen vuosiraportti
- Helmikuu 2012:
  - Kulttuuritoiminnan suunnitelma valmis
  - Seurantaryhmän kokous 19.2.
  - jatkohankkeiden valmistelu ja muokkaus (Cursor Oy:n Active Park, Kestävän kehityksen Kaakko 135 sekä KKK ry:n VILUKKO)
- Maaliskuu 2012:
  - jatkohankkeen VILUKKO jättö rahoittajalle 23.2.2012, muokkaukset 15.3. ja 4.4. kokouksiin, viimeisin muokkaus 25.4. ja lisäys vielä 12.6.
  - tapaamiset: 22.3. luontomatkailun ja Horisontti –tasanteen jatkotoimet Virolahdella (Uski, Ahopelto, Havuaho, Lintunen)
  - Yhteistyö Haminan kansalaisopiston kanssa, Virolahden Luontoakatemia -luennot 21. ja 28.3.
- Huhtikuu 2012:
  - 4.4. vesialueen omistajan kanssa keskustelu (Uski, Ahopelto), 11. 4 Sepra ry:n kanssa pidetty neuvottelu (Lehtimäki, Hanski, Ahopelto, Lintunen), Leerviikin virkistys- ja venevalkamayhdistyksen tapaaminen (Uski, Havuaho, Lintunen, Ahopelto, Leikkonen, Pirtanen)
  - Luontomatkailuseminaari 12.4. Kuusankoski

- Suunnitelman valmistuminen, kommentointi, seurantaryhmä ja yleisötilaisuus 20.4.
- Virolahden Luontoakatemia –luennot 11.,18. ja 25.4.
- Toukokuu 2012:
  - Luontomatkailukohteiden kartoituksien tarjouspyynnöt ja tilaukset
  - Osallistuminen Arktika –päiviin; Lintumaalarit Virolahdella taidenäyttely ja Arktika –päivät Aidaslahden lintutornin alueella, suunnitelman esittely ja hyviä keskusteluja yleisön kanssa, palautteen keruu
  - Rantaharjussa COMCOT –hankkeen matkailun kehittämisiltä, suunnitelman esittely ja jatkohankkeiden suunnittelua
- Kesäkuu 2012:
  - Maksuhakemus 3:n valmistelua
  - Valmistuneet kartoitukset:
    - Acleris / Jari Kaitila: Perhosten hyödyntäminen Virolahden matkailussa
    - Kellovuoren Lintuseura ry: Virolahden lintumatkailukohteiden kartoitus, 27 kohdetta
    - Tapio Glumoff: Esitys Virolahden kallioluontokohteiden matkailullisesta hyödyntämisestä
    - Krista Keedus ja Peeter Hussar: Virolahti rajad (Virolahden polut, Salpapolun kehittämismahdollisuuksien arviointia)
- Heinäkuu 2012:
  - Hanke-esittely Virolahden kesäasukasillassa 10.7. Tilausravintola Olkihatussa
- Elokuu 2012:
  - Hanke-esittely Kotkan ympäristöseuralle 8.8.
  - Hankkeen loppukokous, loppuraportti ja loppumaksuhakemus
- Syyskuu 2012:
  - Virolahdelle tulossa kivitasanteen viiden vaihtoehdon 3D –mallinnokset maisemateatterissa esitettynä COMCOT –hankkeen kautta

Hankkeen tiedotus (artikkelikooste liitteenä)

- Osallistuminen Arktika –päivien tiedotustilaisuuteen 6.5.2011
- Hankkeen omat tiedotus- ja yleisötilaisuudet 20.5., 4.10., 13.10., 8.11.2011, 20.4.2012
- Tiedotteet: 20.5.2011, 14.9.2011, 21.11.2011, 23.4.2012
- Hankkeen www-sivu: www.virolahti.fi → Yritykset → Hankkeet ja projektit
- Uutisointi mediassa: lehtiartikkelit 8 kpl (KySa, Kaakonkulma), Kaakonkulman pääkirjoitus 2 kpl, Kaakonkulman ”Viikon kysymys” 2 kpl, Kymenlaakson Radion paikallislehtikatsauksen yhteydessä keskustelua hankkeesta & haastattelu
- Lehti-ilmoitukset: 28.9. matkailuilta, 5.10. yleisötilaisuus, 11.4. yleisötilaisuus, 25.4. palautteen keruusta
- Horisontti esittelyvideo You Tubessa <http://www.youtube.com/watch?v=lkVifW-B61c>
- Hankkeen esittely Arktika –päivillä 17.-19.5.2012, Hankkeen esittely Virolahden kesäasukasillassa 10.7.2012

e. Resurssit

Hankkeessa on työskennellyt osa-aikainen hankevetäjä (2 pv/vko, 40% työaika) 1.3.-31.12.2011 välisenä aikana. Vuonna 2012 hankevetäjä on työskennellyt ilman palkkaa ja tehty työpanos on kerryttänyt hankkeen vastikkeettoman työn määrää. Omarahoitusta hankkeelle on myös karttunut hyvin muiden seurantaryhmän ja yhdistyksen jäsenten hankkeen hyväksi vastikkeetta tekemästä työstä. Ennalta esitetty arvio tarvittavan työn määrästä ei osunut kohdalleen ollenkaan, sillä tehty työmäärä oli lopulta arvioituun nähden noin kolminkertainen.

Hankkeen maksuliikenne on toiminut Virolahden kunnan takaaman tililuoton avulla katkeamatta. Maksuhakemusten käsittely ELY –keskuksessa on ollut hyvin joustavaa tarvittaessa ja hakemusten käsittelyä on pystytty nopeuttamaan tilanteen vaatiessa.

f. Toteutuksen organisaatio

Keskeisinä toimijoina ovat hankkeessa olleet seurantaryhmän ja Kaakon Luonto ja Kulttuuri ry:n hallituksen jäsenet, jotka omien taustojensa kautta edustavat monipuolisesti paikallista, pääosin vapaaehtoista luonto- ja kulttuuriharrastajien kenttää sekä eri alojen asiantuntijatahoja (Kaakkois-Suomen ELY –keskus, Cursor Oy, Kiviteollisuusliitto ry, Kehittämisyhdistys Sepra ry, Virolahden kunta / tekninen toimi, kulttuuritoimi ja matkailutoimi).

Hankevetäjä on vastannut hankkeen hallinnoinnista, raportoinnista, maksuliikenteestä, seurantaryhmän kokousvalmisteluista ja sihteerin tehtävistä sekä hankkeen sisällön osalta kulttuuritoiminnan suunnittelusta. Asiantuntijapalveluita on hankittu ostopalveluina. Ostopalveluina on toteutettu kivitasanteen suunnittelu, luontomatkojen kartoitustyöt sekä hankkeen kirjanpito.

g. Kustannukset ja rahoitus

Hankkeen hyväksytyt kustannusarvio alittui 493,38 euron verran. Kustannuslajien välillä tapahtui pieniä muutoksia, mutta rahoituspäätöksen mukaan hyväksytyt kustannusarvio on ohjeellinen, ja muutokset sallitaan, kunhan hyväksytyt kokonaiskustannusarviota ei ylitetä. Palkkauskulut ja ostopalvelut ylittyivät arvioidusta, mutta muut kustannukset alittuivat vastaavasti. Palkkakustannusten osuus kokonaisuudesta on 34% ja ostopalveluiden 46%, josta kivitasanteen osuus on 3/4 ja luontomatkojen kartoitusten ja selvitysten osuus 1/4. Tässä esitetty arvio voi kuitenkin vielä hieman muuttua, sillä viimeistä edellinen maksuhakemus ajanjaksolta 01-04/2012 on vielä ELY –keskuksen käsittelyssä, eikä lopullista maksupäätöstä siitä ole vielä saatu.

KUSTANNUSLAJI	YHTEENSÄ TOT	HYVÄKSYTTY KA	MUUTOKSET
PALKAUSKULUT JA PALKKIOT	17225,84	15600,00	-1625,84
OSTOPALVELUT	23057,34	22000,00	-1057,34
KOTIMAAN MATKAKULUT	4905,22	5500,00	594,78
MUUT KUSTANNUKSET	1382,74	3890,00	2507,26
VASTIKKEETON TYÖ	3735,48	3810,00	74,52
YHTEENSÄ	50306,62	50800,00	493,38

h. Raportointi ja seuranta

Seurantaryhmä on kokoontunut hankkeen aikana tiheästi, koska suunnitteluprosessi on edellyttänyt jatkuvaa seuranta ja vuoropuhelua. Kokouksia on pidetty peräti yhdeksän: 4.3.; 6.5.; 1.7.; 26.8.; 13.10. ja 18.11.2011, 19.2., 20.4. ja 31.8.2012. Lisäksi suunnitteluprosessissa on toiminut kilpailutusta ja sopimusta valmistellut hanketyöryhmä, joka kokoontui kesäkuussa 2011 muutamia kertoja.

i. Toteutusolelut ja riskit

Arvioitu kohdassa 4.4. Hankkeen tulokset ja vaikutukset.

4.3. Yhteistyökumppanit

Tärkeimmät yhteistyökumppanit on mainittu kohdassa "Toteutuksen organisaatio". Lisäksi tukena hankkeen toiminnalle ovat olleet Helsingin yliopiston Ruralia –instituutin kansainvälinen COMCOT –hanke, Cursor Oy:n Munapirtin kehittämishanke ja Kestävän luontomatkailun Kaakko 135 –hanke ja sitä valmisteleva työryhmä, Pro Agrian Loving Local Values –hanke ja mm. Kaakkois-Suomen Taidetoimikunnan, Haminan kansalaisopiston, Metsähallituksen ja MTK Kaakkois-Suomen kanssa aloitettu yhteistyö.

4.4. Hankkeen tulokset ja vaikutukset sekä 5. Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Kivitasanteen suunnitteluprosessi

Suunnittelijaksi valittu maisema-arkkitehti Lauri Axelssonin johtama Ramboll Finland Oy:n suunnitteluryhmä loi syksyllä 2011 viisi erilaista luonnosvaihtoehtoa kivitasanteesta, jotka esiteltiin yleisötilaisuudessa. Luonnokset olivat lokakuussa julkisesti yleisön nähtävillä ja kommentoitavana ja saadusta palautteesta tehtiin koonti valinnan pohjaksi.

Viidestä esitetystä vaihtoehdosta valituksi tuli "amfi" (raportin kansikuvassa). Amfin soveltuvuus mahdollisimman monenlaiseen toimintaan osoittautui esitetystä vaihtoehdoista ehdottomasti parhaaksi. Amfiteatterin tiivis muoto ja porrastus mahdollistaa suuren lintutarkkailijajoukon yhtäaikaista oleilun rakennelmalla. Kulttuuritapahtumien järjestämiseen amfiteatterin muoto oli esitetystä paras. Sen matkailullinen ja media-arvo on myös hyvä. Matalana rakennelmana (korkein kohta 4,5 m) amfiteatteri soveltuu hyvin ympäröivään maisemaan eikä estä näkyvyyttä maalta merellekään päin. Amfin sijaintipaikaksi määritelty venesataman ja tanssilavan läheinen ranta-alue on jo nyt rakennettua virkistysaluetta, eikä rakennelma siten vahingoita rannan luontoarvoja. Rakentamisen keskittäminen tiiviille alueelle on ekologista ja maankäytön kannalta tehokasta. Lopullisen sijoituspaikan määrää kuitenkin alueen kokonaisvaltainen suunnittelu, jolloin pystytään jäsentämään alueen toiminnot ja huomioimaan laajasti edut ja haitat.

Hankkeen aikana kivitasanne-amfista saatiin valmiiksi yleissuunnitelma ja 3D –mallinnos (*Ramboll Finland Oy: Horisontti kivitasanne. Yleissuunnitteluaineisto & 3D –mallinnos 06/2012*). Pidemmälle suunnittelua ei tässä vaiheessa ollut tarkoituksenmukaista viedä, sillä ratkaisematta ovat vielä mm. kaavoituksen ja maanomistuksen kysymykset sekä tarkemmat alueen

pohjatutkimukset. Kivitasanne on herättänyt koko suunnitteluajan paljon keskustelua ja palautteen antamiselle varattiin jälleen runsaasti aikaa ja suunnitelmaa esiteltiin monissa yleisötilaisuuksissa. Jatkossa suunnitelman toteuttamista ryhtyy edistämään Virolahden kunta ja Kaakon Luonto ja Kulttuuri ry jatkaa mukana prosessissa yhteistyökumppanin roolissa. Hankkeen jälkeenkin palataan vielä eri kivitasannevaihtoehtojen pariin, kun saamme kansainvälisen COMCOT –hankkeen kautta 3D –mallinnokset kaikista viidestä kivitasannevaihtoehdosta syyskuussa 2012.

Kulttuuritoiminnan suunnitelma

Kulttuuritoiminnan suunnitelma valmistui joulukuussa pidetyn työpajapäivän työskentelyn tuloksena ja hankevetäjän koostamana helmikuussa 2012 (*Marja-Leena Ahopelto toim. : Horisontti – kulttuuritoiminnan suunnitelma, 02/2012*). Kivitasanteelle on mahdollista luoda hyvin monipuolinen ja omaleimainen toimintaprofiili. Sen sijainti vedessä avaa toimintaan kokonaan uuden ulottuvuuden, vesielementin hyödyntämisen niin tapahtumien teemoissa ja aiheissa kuin virkistysmahdollisuuksissa ja saavutettavuudessaakin. Virolahden omiin vahvuuksiin perustuvat lukuisat työpajassa ideoidut kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnot vahvistavat kivitasanteen ympärivuotista käyttöä ja täydentävät luontomatkailun sesonkeja.

Luontomatkailukohteiden kartoitukset

Virolahden luontomatkailukohteita kartoitettiin aluksi vapaaehtoisvoimin yleisökyselyn kautta. Vastauksia saatiin tätä kautta kuitenkin vain muutama, joten kartoitusta päätettiin täydentää asiantuntijoilta tilattujen selvitysten pohjalta. Tätä kautta saatiinkin laajoja kokonaisuuksia palvelevia perusteellisia ja arvioivia selvityksiä, joiden luomalle pohjalle on hyvä lähteä rakentamaan konkreettisia palveluita, tuotteita ja rakennelmia.

Hankkeen erillisselvitykset:

- *Acleris / Jari Kaitila: Perhosten hyödyntäminen Virolahden matkailussa 06/2012*
- *Kellovuoren Lintuseura ry: Virolahden lintumatkailukohteiden kartoitus, 27 kohdetta 06/2012*
- *Tapio Glumoff: Esitys Virolahden kallioluontokohteiden matkailullisesta hyödyntämisestä 06/2012*

Hankkeen aikana yhteistyökumppaneiden kautta käytettäväksi saatiin myös yhteenvedot:

- *Krista Keedus ja Peeter Hussar: Virolahti rajad (Virolahden polut, Salppapolun kehittämismahdollisuuksien arviointia) 11/2011*
- *Virolahden Luontoakatemia: Luentomateriaalit kevät 2012*
- *COMCOT –hanke: Yhteisölähtäisen matkailun kehittämishanke, Virolahden toimintasuunnitelma, syksy 2012.*

Hankkeen aikana jo toteutusvaiheessa saatiin niin hyviä tuloksia ja näkymiä luontomatkailun kehittämiseksi, että oli hyödyllistä jatkaa laajemmalla pohjalla. Jatkohanke käynnistyi konkreettisesti heinäkuussa 2012:

- *VILUKKO, Virolahden luonto- ja kulttuurikohteet, Kaakon Luonto ja Kulttuuri ry, toteutusaika 1.4.2012-31.10.2013*

Laaja kokonaisuus tavoitteena

Horisontti selvityshankkeen toteutuksen edetessä on auennut koko ajan uusia näkymiä itse tasanteen suunnitteluun sekä laajemmin Virolahden matkailun kehittämiseen paikallisen luonnon ja kulttuurin pohjalta. Alun perin idea lähti liikkeelle siitä, että lintuharrastajat arvioivat arktisen muuton seurannan vaatiman tilantarpeen kasvavan harrastuksen suosion lisääntyessä sekä Suomessa että kansainvälisesti. Idea sai hahmon ”maailman suurimmasta kivitasanteesta. Hankesuunnitelmaa koostettaessa mukaan liittyi kulttuuri ja tasanteesta haluttiin suunnitella monitoiminen rakenne, joka palvelisi mahdollisimman laajoja joukkoja – sekä luonto- ja lintuharrastajia että kulttuuritapahtumia ja -toimintaa. Toimintaa suunniteltaessa tuli edelleen uusia minkä toiminnan tahansa kannalta välttämättömiä tarpeita – kävijöille tarvittaisiin peruspalveluita, kuten tie, parkkipaikka, valoa pimeään aikaan, jota varten tarvittaisiin sähköä, suojaa sateelta ja tuulelta, WC:t jne. Edelleen alueella vierailijat käyttäisivät mielellään kahvilan tai ravintolan palveluita ja majoittuisivat alueelle, jos tarjolla olisi ravitsemuspalveluita tai majoitusmahdollisuuksia. Katon alla olevissa yleisötiloissa voitaisiin järjestää ympärivuotista toimintaa, näyttelyitä, kurssitoimintaa. Luonnonläheisillä hyvinvointi- ja virkistyspalveluilla olisi varmasti kysyntää ja palveluntarjoajakin voisi paikkakunnalta löytyä. Jo alussa kävi selväksi, että pelkkä kivitasanne ei yksin riitä.

Lumipalloeefekti vahvistui vahvistumistaan. Keskustelut ja alustavat yhteistyöneuvottelut vahvistivat sen, että Virolahti on Suomen tunnetuimpiin kuuluvana lintu- ja perhospaikkana, Suomenlahden rannalla, Itäisen Suomenlahden kansallispuiston ja Venäjän rajan läheisyydessä sijaitsevana täysin sopiva myös laajemman luonto/ kulttuuri/tietokeskuksen sijaintipaikaksi. Myös matkailullisesti tällaisella laajemmalla toiminnalla voisi olla suotuisia näkymiä. Alkuperäisestä ajatuksesta tehdä maailman suurin kivitasanne lintujen katselua varten päädyttiinkin laajempaan ennalta arvaamattomaan kokonaisuuteen: kansainvälisen luonto- ja kulttuurikeskuksen perustamiseen. Matkailun kehittämiseksi Virolahdella avautui siis hyviä ja kestäviä mahdollisuuksia ja työtä on erittäin perusteltua nyt jatkaa.

Uusia suuntia

Horisontti selvityshankkeen kulku toi alusta asti eteemme yllättäviä ja uusia kiinnostavia kehittämisenäkymiä. Alun perin tarkoitus oli päästä selvityshankkeen aikana kivitasanteen osalta ”rakentamista vaille valmis” –tilanteeseen, jossa lupaprosessit ja piirustukset sekä rahoitus olisivat olleet selvityksen kohteena. Suunnitelman eteneminen näin ripeässä tahdissa ja suoraviivaisesti osoittautui kuitenkin epärealistiseksi. Alkuasetelmat muuttuivatkin näin hankkeen edetessä, joten alun perin asetettujen tavoitteiden toteutumisessa hanke ei onnistunut kovinkaan hyvin. Hankkeiden tärkeimpiä ominaisuuksia on innovatiivisuus ja selvityshankkeen luonteeseen nyt toteutunut eteneminen sopiikin todella hyvin. Kun löydetään ongelmiin vielä parempia ratkaisuja, mitä hankkeen suunnitteluvaiheessa osataan edes arvioida ja esittää, hanketta voidaan pitää erityisen hyvin onnistuneena.

Pelkän kivitasanteen rakentaminen ainoana toimenpiteenä olisi tuskin riittävän kiinnostava toiminnallinen kokonaisuus. Sen ympärille tarvitaan hyvin suunniteltu ja oikein mitoitettu palvelukokonaisuus, joka pystyy ylläpitämään sekä kivitasannetta että sen ympärille rakentuvia muita kohteita, jotka toimisivat kokonaisuuden osatekijöinä. Tarvitaan pitkän aikavälin kokonaisvaltainen suunnitelma ja selkeää investointi- tai sponsorointihalukkuutta laajemman palvelukokonaisuuden kehittämiseksi. Selvityshanke tuotti myös useita kartoituksia kiinnostavista paikoista luonto- ja kulttuurimatkailun kehittämisen pohjaksi. Jatkossa tehtävien liiketaloudellisten

toimintaedellytysten selvityksien kautta saadaan selville kannattavuuteen tarvittavat toimet. Näiden vaiheiden kautta rakentuvan kokonaisuuden toteutuksen suhteen voidaan toki edetä vaiheittain, mutta kokonaiskuva kiinnostavasta luonnon ja kulttuurin tarjonnasta ja mahdollisuuksista sekä tavoite on oltava kirkkaammin selvillä ennen kuin mihinkään konkreettisiin investointeihin kannattaa ryhtyä.

Uuden tavoitteen, luonto- ja kulttuurikeskuksen perustamisen saavuttamiseen ja selvittämiseen tarvitaan laajempi kokonaisvaltainen kehittämissuunnitelma, jossa tutkittaisiin mahdollisen luonto- ja kulttuurikeskuksen toimintakonsepti, rakennusohjelman pääpiirteet, toimiva palvelurakenne, hallinnollinen ja juridinen organisointi, rahoitusmalli ja toiminnan taloudellinen kannattavuus sekä selvitetäisiin lukuisia muita toiminnan kannalta tärkeitä esiin nousevia kysymyksiä. Tähän tarpeeseen vastaavat nyt jatkossa Cursor Oy:n Kestävän luontomatkailun Kaakko 135 –hanke ja Kaakon Luonto ja Kulttuuri ry:n oma VILUKKO –hanke, jotka molemmat käynnistyivät kesällä 2012.

Sosiaalinen kestävyys, yhteinen tahto?

Paikallisyhteisön vastaanotto ja suhtautuminen kivitasanteeseen oli alusta asti kaksijakoinen; toisaalta keskusteluissa kannustettiin uuden ideoimiseen ja luomiseen, toisaalta vastustettiin voimakkaasti hanketta jo ideointivaiheessa, ennen sen käynnistymistään. Keskustelulle ja yhteisön sopeutumiselle on kuitenkin varattava enemmän aikaa, kuin mitä hankkeen toteuttamiseen oli varattu. Yhteisen tahdon löytäminen ja toimenpiteiden sosiaalisen kestävyden osoittaminen ei tapahdu nopealla aikataululla. Keskustelun käynnistymistä ja vilkkautta on pidettävä myönteisenä piirteinä; sen myötä on jouduttu aidosti punnitsemaan matkailua ja sen monitahoista merkitystä maaseudun kehittämisen kokonaisuudessa. Marginaalisesta asemasta tulo keskiöön ei toki ole pelkästään tämän hankkeen ansiota, vaan siihen on tarvittu pitkäjänteistä ja laajempaa paikallista ja seudullista yhteistä kehittämistyötä.

Roolien selkiyttäminen

Hankkeen kuluessa Virolahdelle on muodostunut toimiva yhteistyömalli, jossa kolmas sektori ja kunta yhdistävät voimansa ja vahvuutensa kotiseudun kehittämisen hyväksi. Aihe on ajankohtainen ja on myös esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Kolmannen sektorin rooli on perinteisesti Virolahdella ollut vahva kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluiden järjestämisessä ja kylien kehittämisessä. Järjestäytyneempää palvelutuotantoa kolmas sektori on toteuttanut vain sosiaalipalveluiden alalla. Horisontti selvityshankkeessa kolmas sektori on ottanut perinteisestä roolista hieman poikkeavan näkökulman, elinkeinollisen kehittämisen. Tilanne on uusi ja tältä osin hanke on onnistunut luomaan myös uutta toimintamallia.

Yhdistyksen vahvuus hankkeessa on ollut luovuus, vapaus ja tekemisen into ja ”palo”. Yhdistys on ideoinut, tehnyt aloitteen ja jalostanut idean hankkeistamalla. Hankkeen toteutuksessa on käytetty asiantuntijapalveluita ja palkattua työvoimaa. Rajanveto työn ja vapaaehtoisuuden välillä on kolmannella sektorilla yleensä hankalaa. Mikäli toimijoilta odotetaan asiantuntijuutta, sitoutumista, säännöllisyyttä ja pitkäjänteisyyttä, työtä ei voida olettaa tehtävän vapaaehtoisvoimin, ilman korvausta. Horisontti selvityshanke on kokeilevan ja uutta luovan luonteensa takia työllistänyt vapaaehtoisia paljon ja edellyttänyt myös osallistumista erityisosaamista vaativia tehtäviä koskevaan päätöksentekoon ja keskusteluun. Vapaaehtoisuuden rajoja on koeteltu ja tasapainon löytämiseen tuleekin kiinnittää jatkossa huomiota.

Horisontista käydyssä julkisessa keskustelussa on myös peräänkuulutettu yhdistyksen oikeutta ylipäänsä toteuttaa hanketta. Toisaalta kolmannen sektorin odotetaan yleisesti ottavan entistä enemmän aktiivista roolia yhteisöllisyyden ja sosiaalisten verkostojen vahvistajana. Sen sijaan yhdistyksen aktiivinen rooli elinkeinoja kehittävässä toiminnassa koetaan nyt ristiriitaiseksi. Tulee kuitenkin muistaa, että yhdistystoiminnalla on aina yleishyödyllinen rooli, johon ei kuulu oman edun tai rajoitetun ryhmän edun tavoittelu. Hankkeen laajana tavoitteena on ehdottomasti ollut ja on maaseudun elinvoiman vahvistaminen ja kotiseudun kehittäminen aitojen paikallisten vahvuuksien pohjalta. Kun tällaisia asioita kehitetään paikallisten yhdistysten toimesta, sosiaalinen kestävyys, lähidemokratia ja EU:n tuttu subsidiariteettiperiaate (kehittäminen mahdollisimman paikallisella tasolla) toteutuu parhaimmillaan.

Kunta hoitaa vapaaehtoisia tehtäviään, joihin matkailu- ja kulttuuritoiminnan kehittäminen kuuluvat, kunnanvaltuuston päättämässä laajuudessa. Kunta siis päättää alueensa matkailun kehittämisen linjoista ja toimenpiteistä. Kunta asettaa tavoitteet ja toimintastrategian sekä ohjaa kehittämistä päättämällä investointien ja toimenpiteiden toteutuksesta ja niiden rahoituksesta. Toimivan yhteistyön kautta kunta pystyy ohjaamaan kolmannen sektorin voimavaroja oikeaan suuntaan siten, että luova ja innovatiivinen ote toiminnassa säilyy. Järjestöstrategia tai kunnan ja yhdistysten välisen yhteistyön päälinjoista sopiminen jollakin muulla tavalla voisi tuoda selvyyttä tähän nyt esiin nousseeseen ongelmaan. Kolmannen sektorin käytettävissä on myös sellaisia rahoitusmahdollisuuksia, jotka eivät ole kunnan ulottuvilla. Kaiken kaikkiaan kun yhteistyö saadaan sujuvaksi, roolit selkeiksi ja luottamus pidettyä yllä, kunnan ja yhdistyksen asiantuntemukseen ja intoon perustuvalla yhteistyöllä on vain positiivisia seurauksia.

Hankkeessa toimittiin myös tiiviissä yhteistyössä seudullisen kehitysyrityksen Cursor Oy:n kanssa. Tämä oli erittäin tarpeellista, sillä nyt hankkeessa pystyttiin huomioimaan hyvin seudullisia tavoitteita ja sovittamaan ne yhteen paikallisten toimien kanssa. Jatkohankkeissa tämän yhteistyön rooli tulee korostumaan entisestään. Kaikki eri tasot; yhdistysten ruohonjuuritaso, kuntien paikallishallinnon taso ja seudullinen taso tarvitsevat toisiaan. Ruohonjuuritasolla tehdään konkreettisia toimia, joita paikallisen hallinnon kautta viedään seudullisen kokonaiskuvan osiksi. Seudullinen näkökulma auttaa myös monia erillään olevia paikallistason toimijoita eriyttämään omia toimiaan päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Tekniset haasteet ja rahoitus

Selvityshankkeessa osoitettiin kivitasanteen sijainnille ja muodolle monipuolisin ja paras vaihtoehto, jossa yhdistyivät parhaimmalla mahdollisella tavalla sekä luonnon tarkkailun että matkailun kehittämisen tavoitteet. Tämän vaihtoehtoista soveltuvimman toteutuksen tiellä on kuitenkin edelleen monia haasteita. Olisi tarpeen saada paikallisen yhteisön hyväksyntä, joka takaa hankkeen jouhevan toteutumisen ja alueen omistussuhteiden ja -kysymysten ratkaisemisen. Samalla helpottuu kunnallisen päätöksentekoprosessin läpikäynti, johon kuuluvat kaavoitus sekä veteen sijoittuvan rakennelman lupaprosessi.

Rahoitusmahdollisuuksien perusteellinen selvitys ja haku kannattaa myös tehdä vasta sitten, kun kokonaisuuden toteutuksesta on päätös. Koska tätä ajankohtaa ei pystytä vielä määrittelemään, voidaan rahoituksesta tässä vaiheessa esittää vain ohjeellisia arvioita. Jatkorahoituksen hakemisen suhteen voidaan löytää lukuisia eri lähteitä sekä kehittämis- ja investointirahoitusten yhdistelmiä.

EU:n pian vaihtuvan ohjelmakauden ja investointirahoituksen uusien painotuksien ja kriteerien soveltuvuus tasanteen ja siihen liittyvän kokonaisuuden rakentamiseen on vielä arvoitus. Ennen kuin rakentamisesta saadaan kunnallinen päätös, nykyinen ohjelmakausi on päättymäisillään tai jo päättynyt. Uusi ohjelmakausi alkaa vuonna 2014, jolloin astuvat voimaan uudet kriteerit. Valtionhallinnon rahoitusmahdollisuuksissa tulee tuossa vaiheessa todennäköisesti myös tapahtumaan muutoksia. Hankkeen monipuolisuus, sekä luonnon että kulttuurin varaan perustuva konsepti sekä matkailun ja kaikille vapaan ja avoimen virkistystoiminnan yhdistäminen tai kansainvälisen ulottuvuuden painottaminen avaavat entistä laajemmat mahdollisuudet rahoituksenkin etsimiseen. Yksityisen rahoituksen järjestämisessä avainasemassa ovat paikalliset kiviteollisuuden yritykset, ainkakin rakennusmateriaalia koskevien kysymysten osalta. Hanke on innovatiivinen, luova ja kestävä, jollaisia esim. SITRAN Maaseudun merkitykset – hankekokonaisuuksissa tai TEKESin julkisten innovatiivisten hankintojen rahoituksessa peräänkuulutetaan. Kontaktit ja käydyt keskustelut Matkailun edistämiskeskuksen MEKin, Metsähallituksen, Suomen ympäristökeskuksen SYKEN, Merentutkimuslaitoksen ja luonnonvaratahoa edustavan MTKn kanssa ovat antaneet positiivista palautetta ja myönteistä suhtautumista sisällöntuotannon osalta tapahtuvaan yhteistyöhön.

Muutamia esimerkkejä tämänhetkisistä tukimahdollisuuksista jatkotoimenpiteiden toteutuksen suhteen:

Rahoituslähde:	tukimuoto	tukitaso	tuen enimmäismäärä	muuta
Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto (ELY –keskukselta haettava)	Yleishyödylliset investoinnit	max. 75-100%	500.000 €	maaseutualueet, laajasti alueen asukkaita hyödyntävät avoimet hankkeet
Opetus- ja kulttuuriministeriö	Kulttuuritilojen perustamishankkeet	vaihtelee	min. 80.000 € hankkeisiin	jaettu 6,8 milj.€ vuonna 2012
Ympäristöministeriö	esim. lähialueyhteistyö Luoteis-Venäjän kanssa	erilaisia tukitasoja		erilaisia tukimuotoja
SITRA	Maaseudun elinvoimaisuus -hankekokonaisuus			erilaisia hanketyyppejä & mahdollisuuksia
TEKES	Innovatiiviset julkiset hankinnat	max 50%		kasvu, kansainvälistyminen, kilpailukyky

Virolahden arvo luontomatkailussa on hankkeen aikana osoittautunut kiistattomaksi. Kulttuurin paikalliset elementit täydentävät ja vahvistavat luontomatkailua ja yhdessä näiden avulla pystytään luomaan sisällöllisesti vahva, kannattava, ympärivuotinen kokonaisuus. Toimeen on jo ryhdytty ja kehittäminen jatkuu uusissa hankkeissa, joista tärkeimpinä ovat tällä hetkellä käynnissä olevat paikallinen VILUKKO (Kaakon Luonto ja Kulttuuri ry) ja seudullinen Kestävän luontomatkailun Kaakko 135 (Cursor Oy). Hankkeelle on tällä hetkellä nähtävissä lupaavaa jatkuvuutta sekä paikallisen että seudullisen laajemman luonto- ja kulttuurimatkailun kehittämisen ja muun seudullisen ja maakunnallisen hankeyhteistyön kautta.

6. Allekirjoittajat ja päiväys

Käsitelty seurantaryhmässä 31.8. 2012

Seppo Vuolanto
seurantaryhmän pj.
Kaakon Luonto ja Kulttuuri ry

Siru Ahopelto
hankevetäjä
Kaakon Luonto ja Kulttuuri ry